

Research Paper

Examining the relationship with tax avoidance and industry expertise of audit partners and audit committee members

Ghazaleh Abedini¹, Roya Darabi^{2*}

¹Accounting Doctoral Student, South Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran | ghazalehzeinab.abedini@yahoo.com

²Full Professor of Accounting, South Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran | royardarabi110@yahoo.com (Corresponding Author)

Received: 2024/05/11 Accepted: 2024/07/23

Abstract

The purpose of this study is to investigate the examining the relationship with tax avoidance and industry expertise of audit partners and audit committee members. The study area is the accepted companies in tehran stock exchange. The time domain of the study is considered from 2015 to 2022. Based on the sample extraction conditions, 213 companies were analyzed. In order to collect theoretical and background information from library sources and to collect data from audited financial statements and information available in the information system of the stock exchange organization, Codal website and Rahavard novin software were used. In order to store, classify and calculate the variables, Excel software was used and for statistical analysis of the data, Eviews software was used. The results of the research showed that: The industry expertise of audit partners has a significant relationship with tax avoidance. The industry expertise of audit committee members has a significant relationship with tax avoidance.

Keywords: Industry expertise of audit partners, Industry expertise of audit committee members, Tax avoidance.

<https://doi.org/10.22034/PSAB.2024.200889>

بررسی رابطه بین اجتناب مالیاتی با تخصص صنعت شرکای حسابرسی و اعضای کمیته حسابرسی

غزاله عابدینی^۱، رویا دارابی^{۲*}

^۱دانشجوی دکتری حسابداری، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

ghazalehzeinab.abedini@yahoo.com

^۲استاد تمام حسابداری، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

royadarabi110@yahoo.com (نویسنده مسئول)

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۲/۲۲ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۵/۰۲

چکیده

هدف پژوهش حاضر، بررسی رابطه بین اجتناب مالیاتی با تخصص صنعت شرکای حسابرسی و اعضای کمیته حسابرسی می‌باشد. قلمرو مکانی پژوهش، شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران است. قلمرو زمانی پژوهش از سال ۱۳۹۴ تا سال ۱۴۰۱ در نظر گرفته شده است. بر اساس شرایط استخراج نمونه، تعداد ۲۱۳ شرکت مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. هدف پژوهش کاربردی، از نظر روش توصیفی و از نوع پس‌رویدادی است. جهت گردآوری اطلاعات مبانی نظری و پیشینه‌ها از منابع کتابخانه‌ای و برای گردآوری داده‌ها از صورت‌های مالی حسابرسی شده و اطلاعات موجود در سامانه اطلاعاتی سازمان بورس، سایت کدال و نرم‌افزار رهاورد نوین استفاده شده است. جهت ذخیره‌سازی، طبقه‌بندی و محاسبه متغیرها از نرم‌افزار اکسل و جهت اجرای تحلیل آماری داده‌ها از نرم‌افزار ایویوز استفاده گردید. نتایج پژوهش نشان داد که تخصص صنعت شرکای حسابرسی با اجتناب مالیاتی رابطه معناداری دارد. تخصص صنعت شرکای حسابرسی، تخصص صنعت اعضای کمیته حسابرسی، اجتناب مالیاتی.

واژگان کلیدی: تخصص صنعت شرکای حسابرسی، تخصص صنعت اعضای کمیته حسابرسی، اجتناب مالیاتی.

۱. مقدمه

کمیته حسابرسی نقش مهمی در راهبرد شرکت‌های سهامی از زمان ظهورشان در اوایل دهه ۱۹۴۰ میلادی داشته‌اند و در سال‌های اخیر اهمیت کمک‌هایی که کرده‌اند بیشتر به چشم می‌آید. کمیته‌های حسابرسی به عنوان محافظان سازمان در صادقانه بودن وضعیت مالی شناخته شده‌اند. از منظر قانونی، سازمان‌های دولتی این قدرت را دارند تا برای صادر کنندگان اوراق بهادار یعنی شرکت‌های سهامی مقررات وضع نمایند. در سال‌های اخیر شاهد رسوایی‌ها و شکست شرکت‌ها بوده‌ایم. بر همین اساس سرمایه‌گذاران توجه بیشتری به اهمیت ریسک و مدیریت آن نشان داده‌اند. در حقیقت ریسک‌پذیری می‌تواند کنترل‌های داخلی شرکت را توجیه نماید. همچنین در یک محیط رقابتی، شرکت‌ها از ریسک‌پذیری بیشتری برخوردارند. بنابراین، توسعه و گسترش نظارت بر ریسک شرکت‌ها همواره حائز اهمیت است (بارتن و همکاران، ۲۰۱۹). بعلاوه؛ مکانیزم‌های حاکمیت شرکتی در تلاش هستند تا نقش مدیریت ریسک در شرکت‌ها را بهبود بخشند. باید خاطرنشان کرد کمیته حسابرسی توجه ویژه‌ای به مدیریت ریسک در شرکت‌ها نشان می‌دهند (ژانگ، ۲۰۱۱).

اجتناب مالیاتی حوزه‌ای است که مورد توجه جامعه کسب و کار امروزی است (کوورمن و ولت، ۲۰۱۹) و توجه روزافزونی را به خود جلب کرده است. علاوه بر این، گزارش‌های رسانه‌ها، مشارکت در شیوه‌های اجتناب مالیاتی را به عنوان یک رفتار اجتماعی غیرمسئولانه و نامشروع نشان داده‌اند. بنابراین، بررسی اجتناب مالیاتی به یک نگرانی مداوم تبدیل شده که همین امر باعث افزایش علاقه در مباحث و مناظرات علمی و سیاسی شده است (هسینوف و همکاران، ۲۰۲۲).

مطالعات متعددی به نقش حسابرسان خارجی و اعضای کمیته حسابرسی در ارزیابی سطوح اجتناب مالیاتی در شرکت‌ها توجه کرده‌اند (گارسیا-مکا و همکاران، ۲۰۲۱). با این وجود، مطالعات محدود تخصص صنعت در رابطه با اجتناب از مالیات، نیازمند انجام پژوهش‌های بیشتر است (منیف و تهری، ۲۰۲۳). به منظور گسترش این شکاف پژوهشی، با تمرکز بر شرکای حسابرسی فردی و تخصص صنعت کمیته حسابرسی، به ویژه در حوزه مورد مطالعه صنعت بانکداری، دیدگاه متفاوتی را اتخاذ می‌کنیم. اگرچه مطالعات پیشین در درجه اول بر تخصص شرکت حسابرسی در صنعت تأکید داشته‌اند، ما استدلال می‌کنیم که تخصص صنعت به جای یک پدیده در سطح مؤسسه حسابرسی، یک پدیده در سطح شرکا است و تخصص صنعت شرکای حسابرسی را بررسی می‌کنیم. به ویژه، هدف این پژوهش بررسی این موضوع است که آیا تخصص صنعت شرکای حسابرسی و هم اعضای کمیته حسابرسی بر اجتناب مالیاتی تأثیر می‌گذارد؟

رابطه بین کیفیت حسابرسی و اجتناب مالیاتی ذاتاً اخلاقی است، زیرا مشارکت در چنین رفتاری ممکن است، حتی اگر از نظر فنی قانونی باشد، غیراخلاقی تلقی شود. این امر تأکید می‌کند که وضعیت خود رفتارها به جای نشان دادن نتایج یا پیامدهای آن‌ها بایستی در نظر گرفته شود. در اصل، حسابرسی‌ها نه تنها

بایستی انطباق شرکت با قوانین و مقررات را ارزیابی کنند، بلکه پیامدهای اخلاقی و اجتماعی گسترده‌تر اقدامات آن‌ها را نیز در نظر بگیرند. با انجام این کار، حساب‌برسان می‌توانند به ارتقای مکانیزم‌های حاکمیت شرکتی بهتر کمک کنند و در نتیجه، پتانسیل تضادهای نمایندگی را کاهش دهند.

در زمینه اجتناب مالیاتی، تعارضات نمایندگی می‌تواند به دلیل عدم انطباق منافع بین سهامداران و مدیران یا بین شرکت و نهادهای مالیاتی ایجاد شود. مدیران ممکن است در برنامه‌ریزی مالیاتی تهاجمی برای به حداقل رساندن بدهی‌های مالیاتی شرکت کنند، که ناشی از منافع خود یا اهداف عملکرد کوتاه مدت است و ممکن است با اهداف بلندمدت سهامداران همسو نباشد (دسای و دارماپالا، ۲۰۱۶). در نتیجه، شیوه‌های اجتناب از مالیات می‌تواند به اعتبار شرکت، ثبات مالی و ارزش سهامداران آسیب برساند (بالاکریشنان و همکاران، ۲۰۱۹). این دیدگاه به توضیح رابطه منفی ثابتی که در مطالعات قبلی بین کیفیت حسابرسی و اجتناب مالیاتی یافت شده است کمک می‌کند (مرزوکوی و الامین، ۲۰۲۱). اگرچه، این مطالعات از شاخص‌های مختلفی برای اندازه‌گیری کیفیت حسابرسی استفاده کرده‌اند، تنها کاناکارتمن و همکاران (۲۰۱۶) از تخصص صنعتی مؤسسه حسابرسی استفاده کرده‌اند (منیف و تهری، ۲۰۲۳).

باین وجود، (گودوین استوارت و وو، ۲۰۱۴) اذعان می‌کنند که تخصص صنعت یک پدیده در سطح شرکای است تا سطح شرکت حسابرسی، و بیان می‌کنند که حساب‌برس امضاکننده (دارای حق امضاء) عمدتاً مسئول بررسی اطلاعات مالی شرکت است. پژوهش‌های قبلی در مورد تخصص صنعت شرکای حسابرسی شواهد ثابتی از افزایش کیفیت سود (نخیلی و همکاران، ۲۰۲۲) و افزایش هزینه‌های حسابرسی ارائه می‌دهد؛ به خصوص زمانی که شرکای مسئول کار حسابرسی از دانش ویژه صنعت بالاتری برخوردار باشد. شرکای حسابرسی با تخصص در صنعت بانکداری، درک عمیق‌تری از تفاوت‌های ظریف صنعت به دست می‌آورند، که آن‌ها را قادر می‌سازد حوزه‌های بالقوه اجتناب از مالیات را شناسایی و رسیدگی کنند.

(بالاکریشنان و همکاران، ۲۰۱۹)، استدلال می‌کند که اثربخشی کمیته حسابرسی به برخی از ویژگی‌های کمیته حسابرسی، از جمله داشتن عضوی متخصص در امور مالی و حسابداری، تعداد جلسات کمیته حسابرسی، درصد اعضای مستقل، جنسیت و اندازه کمیته حسابرسی بستگی دارد.

بعلاوه، به منظور پیروی از اصول حاکمیت شرکتی مناسب، شرکت‌ها ملزم به داشتن کمیته حسابرسی برای اجرای اصول مسئولیت و پاسخگویی می‌باشند. کمیته حسابرسی مسئول کنترل فرآیند گزارشگری مالی و کنترل‌کننده داخلی است (انیسا و کارنیس، ۲۰۱۸). هیأت مدیره موظفند کمیته حسابرسی متشکل از حداقل سه نفر را که توسط هیأت کمیسیون منصوب یا برکنار می‌شوند تشکیل دهند و در مقابل هیأت کمیسیون نیز مسئولیت دارند. با این حال، کمیته حسابرسی بزرگ ممکن است اثربخشی خود را افزایش ندهد. مدیران در هیأت مدیره‌های بزرگ همچنین ممکن است در بیان نظرات خود در زمان محدود موجود در طول جلسات هیأت مدیره با مشکلات بیشتری مواجه شوند (وان کونگ دانگ و نگوئن، ۲۰۲۳).

پژوهش حاضر از این حیث دارای اهمیت است که در زمره نخستین پژوهش‌های داخلی می‌باشد که به بررسی سطح اجتناب مالیاتی پرداخته و از این رو، می‌تواند به توسعه ادبیات مالیاتی در کشورهای در حال توسعه از جمله بازار سرمایه نوظهور ایران، کمک شایانی نماید. دوم اینکه، پژوهش حاضر، به بررسی تخصص صنعت شرکای حسابرسی و تخصص صنعت اعضای کمیته حسابرسی با اجتناب مالیاتی پرداخته که این موضوع به عنوان یک دستاورد علمی می‌تواند اطلاعات سودمندی را در اختیار سرمایه‌گذاران، قانون‌گذاران بازار سرمایه، تدوین‌کنندگان استانداردهای حسابداری و حسابرسی، سیاست‌گذاران حوزه مالیاتی و سایر استفاده‌کنندگان اطلاعات حسابداری قرار دهد. درنهایت، نتایج پژوهش می‌تواند ایده‌های جدیدی را برای انجام پژوهش‌های جدید در حوزه مالیات و سطح اجتناب مالیاتی پیشنهاد نماید.

بنابراین، هدف این پژوهش بررسی رابطه بین اجتناب مالیاتی با تخصص صنعت شرکای حسابرسی و اعضای کمیته حسابرسی می‌باشد و سؤال اصلی پژوهش حاضر، پاسخگویی به این سؤالات است که:

۱) آیا تخصص صنعت شرکای حسابرسی با اجتناب مالیاتی رابطه معناداری دارد؟

۲) آیا تخصص صنعت اعضای کمیته حسابرسی با اجتناب مالیاتی رابطه معناداری دارد؟

۲. مبانی نظری

هنگامی که یک شرکت تصمیم می‌گیرد که آیا اجتناب مالیاتی را اجرا کند، بایستی بسیاری از مسائل مربوط به مزایای دریافتی و هزینه‌های انجام شده در این زمینه را در نظر بگیرد و هنگام اجرای رفتار اجتناب مالیاتی، مدیر، مزایای به دست آمده را در نظر می‌گیرد که شامل مزایایی که مدیر دریافت می‌کند (پاداش، ترفیعات) در مقابل هزینه‌هایی که ممکن است ایجاد شود، است (هزینه‌های حسابرسی، جریمه‌ها، آسیب به شهرت). بنابراین، رفتار اجتناب مالیاتی عمدتاً به نمایندگان (یعنی مدیران) و همچنین سیستم کنترل برای نظارت بر تصمیم مدیر (یعنی کنترل داخلی) بستگی دارد.

فالی و کریشنن (۲۰۱۷) استدلال می‌کند که وجود یک کمیته حسابرسی می‌تواند سیستم کنترل داخلی را بهبود بخشد و آن را به عنوان یک دستگاه نظارت مؤثر برای بهبود کیفیت افشای اطلاعات در نظر می‌گیرد. بیلز و همکاران (۲۰۱۵) نیز استدلال می‌کنند که هیئت‌مدیره و کمیته حسابرسی مکانیسم‌های نظارت داخلی مهمی می‌باشند. مطالعات قبلی نشان می‌دهد که کمیته حسابرسی به‌عنوان یک مکانیسم حیاتی حاکمیت شرکتی با هدف کاهش اشکال مختلف بی‌نظمی عمل می‌کند.

OECD (۲۰۰۹) گزارش می‌دهد که کمیته‌های حسابرسی مسئول توسعه و نظارت بر استراتژی مدیریت ریسک مالیاتی می‌باشند. در استرالیا، دولت از هیئت‌مدیره، به‌ویژه از کمیته حسابرسی می‌خواهد که از استراتژی‌های مالیاتی شرکت اطمینان حاصل کند و اطلاعات بیشتری در مورد ریسک مالیاتی افشا کند (منیف و تهری، ۲۰۲۳).

گاریسما مکا و همکاران (۲۰۲۱) پیشنهاد کرده‌اند که کمیته حسابرسی یک مکانیسم اساسی حاکمیت شرکتی است و انتظار می‌رود اعضای کمیته مسئول نظارت بر رفتار تهاجمی مدیریتی باشند. رایینسون و همکاران (۲۰۱۲) بر اهمیت ترکیب کمیته حسابرسی از نظر صلاحیت‌ها، به‌ویژه در مورد موضوعات مرتبط با مالیات تأکید می‌کنند. این مطالعه شواهد تجربی در خصوص ارتباط مثبت بین تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی و اتخاذ استراتژی‌های برنامه‌ریزی مالیاتی غیرتهاجمی، که توسط اعضای کمیته حسابرسی به عنوان بخشی از نقش مشاوره‌ای که در استدلال مالیاتی سازمان ایفا می‌کنند ارائه می‌کند. با این وجود، این مطالعه مستند می‌کند که اگر برنامه‌ریزی مالیاتی تهاجمی شود، این ارتباط می‌تواند منفی باشد.

هسو و همکاران (۲۰۱۸) نشان دادند که تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی نقش دوگانه‌ای در فرآیند برنامه‌ریزی مالیاتی دارد. از یک طرف، به شرکت در مورد چگونگی توسعه یک استراتژی برنامه‌ریزی مالیاتی در راستای اهداف تجاری خود توصیه می‌کند. از سوی دیگر بر اجرای فرآیند برنامه‌ریزی مالیاتی نظارت دارد. این مطالعه همچنین نشان می‌دهد که تخصص مالی حسابداری و غیرحسابداری اعضای کمیته حسابرسی به فرآیند برنامه‌ریزی مالیاتی کمک می‌کند و بر نیاز به طیف گسترده‌ای از صلاحیت‌های مالی برای رسیدگی مؤثر به امور مالیاتی تأکید می‌کند.

علاوه بر این، (دسلاندز و همکاران، ۲۰۱۹) نشان داده‌اند که اعضای دارای تخصص مالی با افزایش فرآیند نظارت مالی، نقش مهمی در کاهش تهور مالیاتی دارند.

علاوه بر این، مطالعات مربوط به تخصص صنعت نشان می‌دهد که رابطه مثبتی بین تخصص صنعت و کیفیت اطلاعات مالی وجود دارد که توسط رایشل و وانگ (۲۰۱۰) نشان داده شده است.

سلامی و شریف (۲۰۲۰) به‌طور مشابه دریافتند که اعضای کمیته حسابرسی متخصص صنعت درک بهتری از عملیات و ریسک‌های ذاتی شرکت دارند که منجر به تقاضای بیشتر برای حسابرسی با کیفیت بالا و افزایش ریسک‌گریزی می‌شود.

اخیراً (الهاباش و یکرینی، ۲۰۲۱) گزارش دادند که حضور متخصصان صنعت در بین اعضای کمیته حسابرسی با درک بهتر عملیات شرکت و افزایش اثربخشی کمیته حسابرسی مرتبط است. این استدلال‌ها نشان می‌دهد که کمیته حسابرسی به عنوان یک مکانیسم نظارتی برای کاهش تعارضات نمایندگی عمل می‌کند (آل فاروک و همکاران، ۲۰۱۹). در نهایت، شرکت‌های پذیرفته شده بایستی گروهی از کارشناسان متخصص در امور مالی و حسابداری را برای پیوستن به کمیته حسابرسی انتخاب کنند.

کمیته حسابرسی این اختیار را دارد که به طور مستقل در انجام وظایف و مسئولیت‌های خود عمل کند. مسئولیت کمیته حسابرسی در حاکمیت شرکتی این است که اطمینان حاصل کند که شرکت تحت قوانین و مقررات مربوطه در زمینه‌های مالی و حسابداری اداره شده است. بنابراین، انتخاب متخصصان مالی و

حسابداری در کمیته حسابرسی، اجرا را مستقل‌تر از حسابرسان می‌کند. برخورد بین مدیریت و متخصصان مالی و حسابداری دشوارتر می‌شود، که اقدامات اجتناب مالیاتی را کاهش می‌دهد (اله‌باش و یکرینی، ۲۰۲۱).

۳. پیشینه پژوهش

دریائی و موسوی (۱۴۰۳)، در بررسی اثر اجتناب مالیاتی بر استراتژی‌های مواجهه با ریسک حسابرسی: نقش تعدیل‌گر خوانایی صورت‌های مالی بیان کردند، هدف این پژوهش بررسی اثر اجتناب مالیاتی بر استراتژی‌های مواجهه با ریسک حسابرسی شامل افزایش وقفه زمانی گزارش حسابرس، افزایش حق‌الزحمه حسابرسی و اظهارنظر تعدیل‌شده حسابرس است. همچنین، نقش تعدیل‌گر خوانایی صورت‌های مالی بر این روابط مورد بررسی واقع می‌شود. نمونه آماری پژوهش از شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در بازه سال‌های ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۹ انتخاب شده است. فرضیه‌های پژوهش با استفاده از داده‌های ترکیبی و به‌کارگیری رگرسیون چندگانه خطی و لجیستیک آزمون شدند. مطابق با یافته‌های پژوهش اجتناب مالیاتی بر متغیرهای وقفه زمانی گزارش حسابرس و حق‌الزحمه حسابرسی فاقد اثرگذاری است، اما اجتناب مالیاتی بر اظهارنظر تعدیل‌شده حسابرس دارای اثر مثبت است. به این معنا که با افزایش اجتناب مالیاتی، ارائه اظهارنظر تعدیل‌شده نیز افزایش می‌یابد. خوانایی صورت‌های مالی با معیار شاخص طول متن دارای اثر تضعیف‌کننده بر تأثیر اجتناب مالیاتی بر اظهارنظر تعدیل‌شده است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که حسابرسان بیشتر از ارائه اظهارنظر تعدیل‌شده (مشروط یا عدم اظهارنظر) برای پوشش ریسک ناشی از اجتناب مالیاتی استفاده می‌کنند. این موضوع می‌تواند ناشی از رقابت شدید در نرخ حق‌الزحمه حسابرسی در ایران و قدرت چانه‌زنی کم حسابرس در این موضوع باشد، زیرا وقفه زمانی گزارش حسابرس مرتبط با تلاش حسابرسی است و تلاش حسابرس تحت تأثیر محدودیت‌های ناشی از بودجه زمانی کار حسابرسی و حق‌الزحمه حسابرسی قرار دارد.

رستمی و همکاران (۱۴۰۳)، در بررسی تأثیر فرصت‌های سرمایه‌گذاری بر اجتناب مالیاتی با توجه به نقش تعدیل‌گر افشای مسئولیت اجتماعی بیان کردند، این پژوهش با هدف بررسی تأثیر فرصت‌های سرمایه‌گذاری بر اجتناب مالیاتی با توجه به نقش تعدیل‌گر افشای مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها به انجام رسید. متغیر مستقل پژوهش، فرصت‌های سرمایه‌گذاری و اجتناب از مالیات متغیر وابسته و متغیر افشای مسئولیت اجتماعی شرکت نیز در این پژوهش، تعدیلگر می‌باشد. این پژوهش از جنبه هدف، از نوع پژوهش‌های کاربردی به شمار می‌رود، از بعد نحوه استنباط، در گروه پژوهش‌های توصیفی-همبستگی قرار می‌گیرد. برای گردآوری اطلاعات، تعداد ۱۲۶ شرکت در دوره سال‌های ۱۳۹۵ تا ۱۴۰۰ به عنوان نمونه آماری از بورس اوراق بهادار تهران انتخاب گردید. فرضیه‌های پژوهش با استفاده از روش رگرسیون پانل

دیتا و رگرسیون ترکیبی در نرم‌افزار Eviews 10 تجزیه و تحلیل گردید. تجزیه و تحلیل فرضیه‌ها با استفاده از روش حداقل مربعات تعمیم یافته برآوردی نشان داد که فرصت‌های سرمایه‌گذاری، رابطه مثبت و معناداری با اجتناب مالیاتی دارد، لذا با افزایش فرصت‌های سرمایه‌گذاری، اجتناب مالیاتی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران را افزایش می‌دهد. همچنین افشای مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها، رابطه بین فرصت‌های سرمایه‌گذاری و اجتناب مالیاتی را تضعیف می‌کند.

طاهری و جلیلی (۱۴۰۳)، در پژوهشی با عنوان، اجتناب مالیاتی شرکت‌ها و تبیین رابطه آن با بیش‌اطمینانی مدیران و ویژگی‌های کمیته حسابرسی بیان کردند، برای دستیابی به هدف این پژوهش، ابتدا رابطه بین بیش‌اطمینانی مدیران و اجتناب مالیاتی و سپس نقش تعدیلی ویژگی‌های کمیته حسابرسی بر رابطه بین بیش‌اطمینانی مدیران و اجتناب مالیاتی مورد بررسی قرار گرفت. نمونه آماری این پژوهش، شامل ۱۷۱ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال‌های ۱۳۹۶ تا ۱۴۰۰ است. یافته‌های پژوهش، حاکی از آن است که مطابق با پیش‌بینی نظریه نمایندگی بین بیش‌اطمینانی مدیران و اجتناب مالیاتی شرکت، رابطه معناداری وجود دارد. به عبارت دیگر، شرکت‌های دارای مدیران بیش‌اطمینان، از اجتناب مالیاتی بیشتری برخوردار هستند. همچنین، نتایج نشان داد ویژگی‌های کمیته حسابرسی، رابطه بین بیش‌اطمینانی مدیران و اجتناب مالیاتی شرکت را تضعیف می‌کند.

رضایی و طاهرآبادی (۱۴۰۲)، در پژوهشی با عنوان، بررسی رابطه استقلال کمیته حسابرسی و تخصص حسابرس در صنعت با مدیریت سود در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران بیان کردند، حسابرسی می‌تواند یکی از راه‌های جلوگیری و کاهش مدیریت سود باشد. حسابرسان متخصص در صنعت یک نقش مهم در نظارت بر فرآیند گزارشگری مالی دارند. حسابرسان متخصص در صنعت ممکن است مدیریت سود را محدود کنند نه تنها از طریق حسابرسی صورت‌های مالی بلکه از طریق تعامل خود با مشتری داخلی و مکانیزم‌های حاکمیت شرکتی که شامل استقلال هیئت مدیره هستند. جامعه آماری پژوهش شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران و نمونه مورد مطالعه، شامل ۱۴۰ شرکت پذیرفته شده طی سال‌های ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۹ است. برای پردازش و آزمون فرضیه‌ها از روش رگرسیونی و داده‌های تابلویی و همچنین مدل اثرات ثابت استفاده شده است. نتایج به دست آمده حاصل از تجزیه و تحلیل فرضیه‌ها نشان داد که استقلال کمیته حسابرسی با مدیریت سود رابطه مثبت و معناداری دارد و تخصص حسابرس در صنعت با مدیریت سود رابطه منفی و معناداری دارد.

برزگر و همکاران (۱۳۹۹)، در پژوهشی با عنوان، تأثیر ویژگی‌های کمیته حسابرسی بر اجتناب مالیاتی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران بیان کردند، وجود کمیته حسابرسی در ساختار راهبری شرکتی، به عنوان یک سازوکار کنترلی جهت همسو کردن منافع مدیران و ذینفعان از طریق نظارت و کنترل تشکیل می‌شود که در سال‌های اخیر در ایران الزامی شده است. از این رو، سؤالی که در این

پژوهش مطرح می‌شود این است که اثربخشی کمیته حسابرسی بر فعالیت‌های غیرشفاف و پیچیده‌ی اجتناب مالیاتی چگونه است؟ بدین منظور، تعداد ۱۱۴ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی دوره زمانی ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۵ به عنوان نمونه انتخاب و داده‌های آنها به روش تحلیل ترکیبی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که، ویژگی‌های کمیته‌ی حسابرسی شامل: استقلال، اندازه و تخصص مالی اعضای کمیته‌ی حسابرسی بر اجتناب مالیاتی شرکت‌ها، تأثیر معکوس و معناداری دارند.

ساحیون و همکاران (۲۰۲۴)، در پژوهشی تأثیر شیوه‌های پیشگیری از فساد را بر اجتناب مالیاتی از منظر تئوری نونهادی بررسی کردند. همچنین، با در نظر گرفتن اثر تعدیلگر ویژگی‌های هیئت مدیره شرکت‌ها بر ارتباط بین شیوه‌های پیشگیری از فساد و اجتناب مالیاتی، ادبیات موجود در زمینه فساد و مالیات را بررسی کردند. یافته‌های پژوهشی بر اساس نمونه‌ای از شرکت‌های فهرست شده در بورس 350 FTSE انگلستان (UK) نشان می‌دهند که تعهد یک شرکت به پیاده‌سازی شیوه‌های کارآمد ضدفساد با اجتناب مالیاتی کمتر مرتبط است. علاوه بر این، ویژگی‌های هیئت مدیره شرکت‌ها، روش‌های ضدفساد را در راستای کاهش اجتناب مالیاتی شرکت تقویت می‌کنند. یافته‌های ما شواهد مفیدی را برای دولت‌ها، تنظیم‌کننده‌ها و سایر ذینفعانی که هدفشان تعیین بهترین رویه‌های کسب و کار است، فراهم می‌کند که می‌تواند به کاهش ریسک اجتناب مالیاتی شرکت‌ها کمک کند. به طور کلی، یافته‌های ما بر اساس معیارهای جایگزین اجتناب مالیاتی و انواع مختلف روش‌های رگرسیون چند متغیره، یعنی حداقل مربعات معمولی، حداقل مربعات دو مرحله‌ای و تکنیک‌های رگرسیون توبیت معتبر هستند.

وان کونگ دانگ و نگون (۲۰۲۳)، در بررسی تأثیر ویژگی‌های کمیته حسابرسی بر اجتناب مالیاتی در ویتنام بیان کردند، در این پژوهش از داده‌های شرکت‌های غیرمالی پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار شهر هوشی مین و بورس هانوی در دوره ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۹ استفاده شده است. نتایج بدست آمده با استفاده از تخمین FEM و SGMM برای داده‌های پانلی، نشان می‌دهد که چگونه ویژگی‌های کمیته حسابرسی اجتناب مالیاتی متفاوت است. به طور خاص، نتایج نشان داد که اندازه کمیته حسابرسی با اجتناب مالیاتی همبستگی مثبت دارد، درحالی که نسبت اعضای زن، کارشناسان مالی و حسابداری کمیته حسابرسی می‌تواند رفتارهای اجتناب مالیاتی را محدود کند. یافته‌های ما اهمیت زیادی برای شرکت‌های پذیرفته شده برای تقویت نقش کمیته حسابرسی در محدود کردن رفتار اجتناب مالیاتی دارد.

۱,۳. فرضیه‌های پژوهش

فرضیه ۱. تخصص صنعت شرکای حسابرسی با اجتناب مالیاتی رابطه معناداری دارد.

فرضیه ۲. تخصص صنعت اعضای کمیته حسابرسی با اجتناب مالیاتی رابطه معناداری دارد.

۴. روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف علمی-کاربردی است. این پژوهش از نظر ماهیت، نوع و امکانات اجرایی نیز در دسته پژوهش‌های توصیفی - همبستگی قرار می‌گیرد. پژوهش توصیفی شامل مجموعه روش‌هایی است که هدف آن توصیف کردن شرایط یا پدیده‌های مورد بررسی است. اجرای پژوهش توصیفی می‌تواند صرفاً برای شناخت بیشتر شرایط موجود یا یاری کردن به فرآیند تصمیم‌گیری باشد. در پژوهش از نوع همبستگی، هدف اصلی بررسی وجود رابطه‌ای بین دو یا چند متغیر کمی (قابل سنجش) و تعیین اندازه و میزان این رابطه است. تجزیه و تحلیل داده‌ها بر اساس نرم‌افزار ایویوز ۱۰ بوده است.

۴.۱. جامعه و نمونه آماری

جامعه آماری مورد مطالعه در این پژوهش، شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال‌های ۱۳۹۴ تا ۱۴۰۱ می‌باشند. نمونه آماری بر اساس روش غربالگری انجام شده است.

جدول ۱. شرکت‌های حائز شرایط و انتخاب شده به عنوان نمونه آماری

مراحل بررسی	توضیحات برای نحوه حذف شرکت	تعداد قابل حذف شرکت	تعداد شرکت حذف شده	تعداد شرکت نهایی
مرحله اول	با توجه به اطلاعات مورد نیاز طی دوره پژوهش، شرکت‌هایی مدنظر هستند که حداکثر تا پایان اسفندماه سال ۱۳۹۴ در بورس و اوراق بهادار تهران پذیرفته شده‌اند و نام آن‌ها تا پایان سال ۱۴۰۱ از فهرست بورس حذف نشده باشد. به این مفهوم که شرکت‌ها از ابتدا تا انتهای دوره پژوهش در بورس حضور فعال داشته و ورود به بورس و خروج از بورس طی این دوره انجام نشده باشد.	۷۸۳ مورد	۳۸۴ مورد	۳۹۹ مورد
مرحله دوم	حذف شرکت‌هایی که در صنعت واسطه‌گری‌های مالی و پولی قرار دارند و همچنین حذف بانک‌ها	۳۹۹ مورد	۳۹ مورد	۳۶۰ مورد
مرحله سوم	حذف شرکت‌هایی که طی سال‌های مالی مورد بررسی که تغییر سال مالی نداده باشند	۳۶۰ مورد	۱۴۷ مورد	۲۱۳ مورد

به این ترتیب پس از اعمال شرایط مذکور، تعداد ۲۱۳ شرکت به شرح جدول ۱ به عنوان نمونه آماری انتخاب گردید که، اطلاعات مالی مربوط به آن‌ها گردآوری شده است.

۴.۲. مدل رگرسیونی پژوهش

با توجه به پژوهش منیف و تهری (۲۰۲۳) مدل پژوهش به شرح زیر است:

$$TA_{it} = \beta_0 + \beta_1 APIS_{it} + \beta_2 ACIS_{it} + \beta_3 APT_{it} + \beta_4 APP_{it} + \beta_5 ACFE_{it} + \beta_6 ACS_{it} + \beta_7 ACI_{it} + \beta_8 ACM_{it} + \beta_9 ACI_{it} + \beta_{10} ACM_{it} + \beta_{11} SIZE_{it} + \beta_{12} LEV_{it} + \beta_{13} ROA_{it} + \varepsilon_{it}$$

Ta: اجتناب مالیاتی

APIS: تخصص صنعت شرکای حسابرسی

ACIS: تخصص صنعت اعضای کمیته حسابرسی

APT: تصدی شرکای حسابرسی

ACFE: تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی

ACS: اندازه کمیته حسابرسی

ACI: استقلال کمیته حسابرسی

ACM: تعداد جلسات کمیته حسابرسی

SIZE: اندازه شرکت

LEV: اهرم مالی

ROA: سود آوری

جدول ۲. تعریف عملیاتی متغیرهای پژوهش

متغیر	نماد	معیار
متغیر وابسته		
اجتناب مالیاتی	GAAPETR	مجموع هزینه‌های مالیاتی / درآمد قبل از کسر مالیات
(Ta)	CASHETR	مالیات بر درآمد پرداخت شده / درآمد قبل از کسر مالیات
متغیرهای مستقل		
تخصص صنعت شرکای حسابرسی	APIS	متغیر مجازی برابر ۱ هنگامی که حداقل یکی از حساب‌رسان امضاکننده گزارش، دارای تخصص در صنعت باشد (شرکای حسابرسی که صاحبکاران آنها بیش از ۱۰ درصد مجموع دارایی‌های کلیه شرکت‌های صنعت مربوطه را داشته باشند) و در غیر این صورت صفر (یوان و همکاران، ۲۰۱۶). با توجه به اینکه سازمان حسابرسی و مؤسسه حسابرسی مفید راهبر فاقد شریک می‌باشند، لذا جهت یکنواختی رویه، در تعیین تخصص شریک در صنعت، نام حسابداران رسمی امضا کننده گزارش حسابرسی مدنظر قرار گرفته است. لازم به ذکر است در این پژوهش تخصص در صنعت برای هر سال - شرکت محاسبه شده است (منیف و تهری، ۲۰۲۳)

متغیر	نماد	معیار
تخصص صنعت اعضای کمیته حسابرسی	ACIS	برابر است با نسبت اعضای دارای تخصص در صنعت کمیته‌های حسابرسی (اعضایی که عضو هیئت مدیره یا کمیته‌های حسابرسی سایر شرکت‌ها در صنعتی مشابه هستند) شرکت به کل اعضای کمیته حسابرسی در پایان سال مالی.
متغیرهای کنترلی		
تصدی شرکای حسابرسی	APT	در این پژوهش، دوره تصدی در سطح شرکای حسابرسی با بررسی امضاها و شرکا در گزارش‌های حسابرسی به عنوان یکی از متغیرهای مستقل در نظر گرفته شده است. در صورتی که، نام و امضای هر یک از شرکا در گزارش حسابرسی سال t نسبت به گزارش سال t-1 تغییر کند یا امضای شریک اول و شریک دوم جابه جا شود و این تغییر به دلیل تغییر مؤسسه حسابرسی نباشد، چرخش شرکای حسابرسی اتفاق خواهد افتاد و بدین ترتیب به متغیر مستقل، ارزش موهومی ۱ و در غیر این صورت صفر نسبت داده خواهد شد (سجادی و همکاران، ۱۳۹۸).
تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی	ACFE	نسبت اعضای کمیته حسابرسی دارای تخصص مالی به تعداد کل اعضای کمیته حسابرسی (منیف و تهری، ۲۰۲۳)
اندازه کمیته حسابرسی	ACS	تعداد کل مدیران کمیته حسابرسی (منیف و تهری، ۲۰۲۳)
استقلال کمیته حسابرسی	ACI	نسبت مدیران مستقل غیر اجرایی در کمیته حسابرسی (منیف و تهری، ۲۰۲۳)
تعداد جلسات کمیته حسابرسی	ACM	تعداد جلسات برگزار شده توسط کمیته حسابرسی (منیف و تهری، ۲۰۲۳)
اندازه شرکت	SIZE	لگاریتم طبیعی کل دارایی (منیف و تهری، ۲۰۲۳)
اهرم مالی	LEV	نسبت کل بدهی به کل دارایی (منیف و تهری، ۲۰۲۳)
سودآوری	ROA	سود خالص / کل دارایی (منیف و تهری، ۲۰۲۳)

۳,۴. نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌ها

یافته‌های توصیفی

به منظور بررسی مشخصات عمومی متغیرها و تجزیه و تحلیل دقیق آنها، آشنایی با آمار توصیفی مربوط به متغیرها لازم است. جدول ۳ آمار توصیفی داده‌های مربوط به متغیرهای مورد استفاده در پژوهش را نشان می‌دهد.

جدول ۳. آمار توصیفی

نام متغیر	تعداد	میانگین	انحراف معیار	کمینه	بیشینه
اجتناب مالیاتی	۱۲۶۰	۰/۱۱۸	۱/۹۹۳	۰/۰۱۷	۰/۳۲۴
تخصص صنعت شرکای حسابرسی	۱۲۶۰	۰/۰۳۸	۰/۱۹۱	۰	۱
تخصص صنعت اعضای کمیته حسابرسی	۱۲۶۰	۰/۸۱۶	۰/۴۰۳	۰	۱
تصدی شرکای حسابرسی	۱۲۶۰	۰/۶۵۹	۸/۴۵۹	۰	۱
تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی	۱۲۶۰	۲۵/۲	۰/۲۱۰	۰	۱
اندازه کمیته حسابرسی	۱۲۶۰	۳/۱۰	۰/۲۰۴	۳	۵
استقلال کمیته حسابرسی	۱۲۶۰	۰/۷۷	۰/۰۵۲	۰/۲۴	۰/۸۶
تعداد جلسات کمیته حسابرسی	۱۲۶۰	۰/۰۴۲	۵/۲۲۱	۰/۰۰۸	۰/۳۶۱
اندازه شرکت	۱۲۶۰	۱۴/۴۵۹	۱/۵۸۶	۱۰/۳۵۲	۲۰/۷۶۸
اهرم مالی	۱۲۶۰	۰/۵۹۷	۱/۴۱۱	۰/۲۷۱	۰/۸۴۳۱
سودآوری	۱۲۶۰	۰/۱۹۶	۰/۵۶۷	۰/۰۴۴	۲/۷۸۷

آزمون پایایی متغیرها

قبل از تجزیه و تحلیل و آزمون فرضیه‌ها، پایایی متغیرهای پژوهش مورد بررسی قرار گرفته است. پایایی متغیرهای پژوهش به این معنا است که میانگین و واریانس متغیرهای پژوهش بین سال‌های مختلف، ثابت بوده است. در نتیجه استفاده از این متغیرها در مدل، باعث به وجود آمدن رگرسیون کاذب نمی‌شود. بدین منظور از آزمون ایم، پسران وشین استفاده شده است که نتایج آن در نگاره زیر ارائه شده است. نتایج نشان می‌دهد که سطح احتمال تمامی متغیرها کمتر از ۵ درصد بوده و بنابراین تمامی متغیرهای پژوهش در دوره مورد بررسی در سطح پایا هستند.

جدول ۴. آزمون پایایی متغیرها

ایم، پسران و شین		شرح
احتمال	آماره	
۰/۰۰۰	-۶/۰۳۳	اجتناب مالیاتی (Ta)
۰/۰۰۰	-۲۴/۹۷۹	تخصص صنعت شرکای حسابرسی (APIS)
۰/۰۰۰	-۱۳/۵۴۲	تخصص صنعت اعضای کمیته حسابرسی (ACIS)
۰/۰۰۰	-۳/۵۰۳	تصدی شرکای حسابرسی (APT)
۰/۰۰۰	-۲۵/۰۴۹	تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی (ACFE)
۰/۰۰۰	-۱۵/۲۰۲	اندازه کمیته حسابرسی (ACS)
۰/۰۰۰	-۶/۹۹۱	استقلال کمیته حسابرسی (ACI)
۰/۰۰۰	-۷/۰۹۱	تعداد جلسات کمیته حسابرسی (ACM)
۰/۰۰۰	-۹/۱۲۶	اندازه شرکت (SIZE)
۰/۰۰۰	-۲۰/۰۷۶	اهرم مالی (LEV)
۰/۰۰۰	-۱۱/۱۱۹	سودآوری (ROA)

آزمون ناهمسانی واریانس

بنابر نتایج حاصل از آزمون بروش-پاگان که در جدول شماره ۵ آورده شده است، در مدل‌های پژوهش مشکل ناهمسانی واریانس وجود دارد (زیرا احتمال یا p-value محاسبه شده کمتر از ۰/۰۵ است). به منظور رفع این مشکل، از روش حداقل مربعات تعمیم یافته برآوردی (EGLS) استفاده شد.

جدول ۵. آزمون ناهمسانی واریانس

نتیجه آزمون	p-value	آماره خی دو	شرح مدل
وجود ناهمسانی واریانس	۰/۰۰۰	۴/۴۷۲	مدل اول

انتخاب آزمون‌های تشخیصی مدل

در این پژوهش از آزمون F لیمر به عنوان آزمون تشخیص بین داده‌های تلفیقی و تابلویی استفاده گردید که فرضیه صفر و یک آن به شرح زیر می‌باشد:

فرضیه صفر: انتخاب داده‌های تلفیقی

فرضیه یک: انتخاب داده‌های تابلویی

در صورت انتخاب و تأیید فرضیه یک (داده‌های تابلویی) باید آزمون هاسمن به عنوان آزمون تشخیص بین داده‌های اثرات ثابت و تصادفی استفاده گردد که فرضیه صفر و یک آن به شرح زیر می‌باشد:

فرضیه صفر: انتخاب داده‌های اثرات ثابت

فرضیه یک: انتخاب داده‌های اثرات تصادفی

در جدول ۶ نتایج نشان می‌دهد در آزمون فرضیه‌ها باید داده‌های اثرات ثابت استفاده شود.

جدول ۶. نتایج آزمون تعیین داده‌های ترکیبی

شرح مدل	شرح آزمون	آماره	درجه آزادی	p-value	نتیجه آزمون
مدل اول	اف لیمر	۲۴۴/۵۸۸	۱۵۹	۰/۰۰۰	انتخاب داده‌های تابلویی
	هاسمن	۴۶/۳۷۱	۹	۰/۰۰۰	انتخاب داده‌های اثرات ثابت

آزمون مدل پژوهش

پیش‌فرض‌های رگرسیون خطی

آماره دوربین واتسون پس از برآورد ضرایب، مقدار ۲/۴۴۵ را نشان می‌دهد که به معنی عدم وجود همبستگی پیاپی در جزء اخلاص می‌باشد. در نتیجه مشکل خودهمبستگی سریالی در این فرضیه مشاهده نمی‌شود. قبل از آزمون فرضیه پژوهش براساس نتایج به دست آمده، باید از صحت نتایج اطمینان حاصل نمود. بدین منظور برای بررسی معناداری کل مدل از آزمون F استفاده گردید. با توجه به مقدار سطح معناداری بدست آمده برای آماره F به میزان (۰/۰۰۰) می‌توان ادعا نمود که مدل رگرسیونی برازش شده معنادار است. با توجه به ضریب تعیین مدل‌های برازش شده می‌توان ادعا نمود، حدود ۸۰ درصد از تغییرات در متغیر وابسته مدل توسط متغیرهای مستقل توضیح داده می‌شود.

هم‌خطی وضعیتی است که نشان می‌دهد یک متغیر مستقل تابعی خطی از سایر متغیرهای مستقل است. اگر هم‌خطی در یک معادله رگرسیون بالا باشد بدین معنی است که بین متغیرهای مستقل همبستگی بالایی وجود دارد و ممکن است با وجود بالا بودن R^2 ، مدل دارای اعتبار بالایی برخوردار نباشد. با توجه به مقدار عامل تورم واریانس برای کلیه متغیرهای مستقل کمتر از ۱۰ می‌باشد. بنابراین، بین متغیرهای مستقل هم‌خطی وجود ندارد. بنابراین مدل برازش شده دارای اعتبار می‌باشد.

جدول ۷. خلاصه نتایج آماری آزمون مدل پژوهش

متغیر	ضریب	انحراف معیار	آزمون تی	سطح معناداری	عامل تورم واریانس
عرض از مبدأ	۰/۲۰۵	۰/۰۲۷	۷/۴۲۲	۰/۰۰۰	-
تخصص شرکای حسابرسی (APIS)	-۰/۰۳۲	۰/۰۱۵	-۲/۱۱۶	۰/۰۳۴	۱/۰۱۵
تخصص صنعت اعضای کمیته حسابرسی (ACIS)	-۰/۱۱۶	۰/۰۱۳	-۸/۴۵۱	۰/۰۰۰	۲/۲۳۲
تصدی شرکای حسابرسی (APT)	-۰/۰۷۴	۰/۰۳۱	-۲/۴۱۷	۰/۴۱۵	۱/۰۳۱
تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی (ACFE)	-۰/۲۶۸	۰/۰۱۹	-۱۴/۰۰۴	۰/۰۱۲	۲/۲۹۸
اندازه کمیته حسابرسی (ACS)	۰/۰۱۸	۰/۰۰۱	۱۳/۱۲۹	۰/۰۰۰	۱/۱۳۶
استقلال کمیته حسابرسی (ACI)	۰/۰۴۴	۰/۰۰۸	۵/۴۸۲	۰/۰۰۰	۱/۴۷۷
تعداد جلسات کمیته حسابرسی (ACM)	-۰/۰۱۲	۰/۰۰۳	-۴/۲۵۵	۰/۰۰۰	۱/۰۵۵
اندازه شرکت (SIZE)	۰/۰۱۳	۰/۰۰۴	۲/۷۰۷	۰/۰۰۶	۱/۰۶۷
اهرم مالی (LEV)	۰/۱۱۶	۰/۰۶۷	۷/۲۳۱	۰/۰۰۰	۲/۸۷۶
سود آوری (ROA)	-۰/۲۹۸	۰/۰۱۲	-۱۱/۰۷۷	۰/۰۰۰	۲/۲۱۷
آماره اف فیشر	۴۹۲/۴۶۶		آزمون دوربین واتسون		۲/۴۴۵
سطح معناداری اف فیشر	۰/۰۰۰		ضریب تعیین تعدیل شده		۰/۸۶۴

۴.۴. آزمون فرضیه‌های پژوهش

فرضیه اول: تخصص صنعت شرکای حسابرسی با اجتناب مالیاتی رابطه معناداری دارد.

در بررسی فرضیه فوق که با استفاده از رگرسیون خطی و با استفاده از تحلیل داده‌های ترکیبی با رویکرد اثرات ثابت انجام شده است، تخصص صنعت شرکای حسابرسی به عنوان متغیر مستقل و اجتناب مالیاتی، متغیر وابسته می‌باشد. نتایج در جدول نشان می‌دهد که ضریب متغیر تخصص صنعت شرکای حسابرسی ۳ درصد بوده، برای تأیید و یا رد فرضیه فوق از آزمون تی استفاده گردیده است. نتایج نشان می‌دهد که، قدرمطلق آزمون تی ۲/۱۱۶- و دارای سطح معناداری کمتر از ۵ درصد (۰/۰۳۴) می‌باشد که به معنی ارتباط معنادار تخصص صنعت شرکای حسابرسی با اجتناب مالیاتی می‌باشد. با توجه به نتایج به دست آمده فرضیه اول پژوهش در سطح اطمینان ۹۵ درصد تأیید می‌شود.

فرضیه دوم: تخصص صنعت اعضای کمیته حسابرسی با اجتناب مالیاتی رابطه معناداری دارد. در بررسی فرضیه فوق که با استفاده از رگرسیون خطی و با استفاده از تحلیل داده‌های ترکیبی با رویکرد اثرات ثابت انجام شده است، تخصص صنعت اعضای کمیته حسابرسی به عنوان متغیر مستقل و اجتناب مالیاتی، متغیر وابسته می‌باشد. نتایج در جدول نشان می‌دهد که؛ ضریب متغیر تخصص صنعت اعضای کمیته حسابرسی ۱ درصد بوده، برای تأیید و یا رد فرضیه فوق از آزمون تی استفاده گردیده است. نتایج نشان می‌دهد قدرمطلق آزمون تی $8/451-$ و دارای سطح معناداری کمتر از ۵ درصد (۰/۰۰۰) می‌باشد که به معنی، ارتباط معنادار تخصص صنعت اعضای کمیته حسابرسی با اجتناب مالیاتی می‌باشد. با توجه به نتایج به دست آمده فرضیه دوم پژوهش در سطح اطمینان ۹۵ درصد تأیید می‌شود.

۵. بحث و نتیجه‌گیری

هدف این پژوهش، بررسی رابطه بین اجتناب مالیاتی با تخصص صنعت شرکای حسابرسی و اعضای کمیته حسابرسی بوده است. قلمرو مکانی این پژوهش شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران و قلمرو زمانی سال‌های بین ۱۳۹۴ تا ۱۴۰۱ بوده است. با توجه به تقسیم‌بندی علمی از نظر هدف این پژوهش، از نوع پژوهش کاربردی است، لذا می‌توان این پژوهش را در زمره پژوهش‌های کاربردی قرار داد. همچنین، روش شناسی پژوهش از نوع پس‌رویدادی می‌باشد؛ بدین معنی که پژوهش بر اساس اطلاعات گذشته انجام می‌شود. در این پژوهش برای جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات، از روش کتابخانه‌ای استفاده شد. در بخش داده‌های پژوهش از طریق جمع‌آوری داده‌های شرکت‌های نمونه با مراجعه به صورت‌های مالی، یادداشت‌های توضیحی و ماهنامه بورس اوراق بهادار انجام پذیرفت. بر اساس روش حذف سیستماتیک تعداد ۲۱۳ شرکت به عنوان نمونه آماری انتخاب گردید. به منظور توصیف و تلخیص داده‌های جمع‌آوری شده از آمار توصیفی و استنباطی بهره گرفته شده است. به منظور تحلیل داده‌ها ابتدا پیش آزمون‌های ناهمسانی واریانس، آزمون F لیمر، آزمون هاسمن و آزمون جاک برا و سپس از آزمون رگرسیون چند متغیره برای تأیید و رد فرضیه‌های پژوهش (نرم‌افزار ایویوز) استفاده گردیده است. نتایج این پژوهش با پژوهش وان کونگ دانگ و نگون (۲۰۲۳) و منیف و تهری (۲۰۲۳) همسو می‌باشد. با توجه به فرضیه اول و تأیید رابطه بین تخصص صنعت شرکای حسابرسی با اجتناب مالیاتی، به سازمان امور مالیاتی و سازمان بورس اوراق بهادار پیشنهاد می‌شود که برای کاهش و جلوگیری از فعالیت‌های اجتناب مالیاتی در شرکت‌ها به مکانیزم‌های راهبری شرکتی از جمله استفاده از تخصص صنعت شرکای حسابرسی اثربخش توجه ویژه‌ای شود. همچنین، با توجه به تأثیر معکوس تخصص صنعت شرکای حسابرسی بر اجتناب مالیاتی به قانون‌گذاران پیشنهاد می‌شود در تشکیل واحد کمیته‌ی حسابرسی در

شرکت‌ها از اعضای بیشتر از (۵ نفر) که دارای تخصص در امور مالی و مستقل از شرکت می‌باشند، استفاده نمایند.

با توجه به فرضیه دوم و تأیید تخصص صنعت اعضای کمیته حسابرسی با اجتناب مالیاتی، پیشنهاد می‌شود میزان سازمان امور مالیاتی به هنگام بررسی‌ها و ممیزی‌های مالیاتی در شرکت‌های سهامی عام به استقرار کمیته حسابرسی و نحوه عملکرد آن توجه نمایند. با توجه به اهمیت تأثیر تخصص صنعت اعضای کمیته حسابرسی بر اجتناب مالیاتی، سرمایه‌گذاران در انتخاب واحد تجاری به منظور سرمایه‌گذاری و اعتباردهندگان در تصمیمات اعتباردهی و نحوه تنظیم قرارداد موضوع کمیته حسابرسی و اجرای دستورالعمل‌های مربوط را مدنظر قرار می‌دهند، چرا که فراهم کردن شرایط استقرار سازوکارهای نظارتی و کنترلی سبب کیفیت ارقام و در کاهش اجتناب مالیاتی می‌شود.

۱.۵. پیشنهادات

با توجه به نتایج حاصل از پژوهش، موضوعات زیر برای پژوهش‌های آتی پیشنهاد می‌گردد: با توجه به اهمیت کمیته‌های حسابرسی به عنوان نقش نظارتی در شرکت‌ها، پیشنهاد می‌شود نقش تعدیلی عدم اطمینان سیاست‌های اقتصادی بر رابطه اندازه، جنسیت، استقلال و تخصص کمیته حسابرسی بر اجتناب مالیاتی بررسی شود. پیشنهاد می‌شود اثر متغیرهای تعداد جلسات و دوره تصدی اعضای کمیته حسابرسی بر اجتناب مالیاتی بررسی شود.

منابع

- برزگر، قدرت‌اله؛ حسن نتاج کردی، محسن؛ عباسی، علی. (۱۳۹۹). تأثیر ویژگی‌های کمیته‌ی حسابرسی بر اجتناب مالیاتی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. مطالعات حسابداری و حسابرسی، ۹(۳۳)، ۲۵-۴۲.
- دربائی، عباسعلی؛ موسوی، سیدسپهر. (۱۴۰۳). اثر اجتناب مالیاتی بر استراتژی‌های مواجهه با ریسک حسابرسی: نقش تعدیل‌گر خوانایی صورت‌های مالی. مجله حسابداری و بودجه‌ریزی بخش عمومی، ۵(۲)، ۷۵-۵۱.
- رستمی، شعیب؛ ذوالفقاری، مهدی؛ شادفرد، زهره. (۱۴۰۳). تأثیر فرصت‌های سرمایه‌گذاری بر اجتناب مالیاتی با توجه به نقش تعدیل‌گر افشای مسئولیت اجتماعی. مجله حسابداری و بودجه‌ریزی بخش عمومی، ۴(۱)، ۹۱-۱۰۵.
- رضایی، حلیمه؛ طاهرآبادی، علی اصغر. (۱۴۰۲). بررسی رابطه استقلال کمیته حسابرسی و تخصص حسابرس در صنعت با مدیریت سود در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. چشم انداز حسابداری و مدیریت، ۶(۷۹)، ۱۲-۲۵.

- سجادی، سید حسین؛ دستگیر، محسن؛ افشار، مجتبی. (۱۳۹۸). ضرورت ایجاد کمیته حسابرسی صاحبکار. مطالعات تجربی حسابداری مالی، ۴(۱۵)، ۶۵-۸۶.
- طاهری، ماندانا؛ جلیلی، محمد. (۱۴۰۲). اجتناب مالیاتی شرکت‌ها و تبیین رابطه آن با بیش‌اطمینانی مدیران و ویژگی‌های کمیته حسابرسی. پژوهشنامه مالیات، ۳۱(۵۷)، ۲۹-۵۰.
- Al Farooque, O., Buachoom, W., & Sun, L. (2019). "Board, audit committee, ownership and financial performance—emerging trends from Thailand". *Pacific Accounting Review*, 32(1), 54-81.
- Alhababsah, S., & Yekini, S. (2021). "Audit committee and audit quality: an empirical analysis considering industry expertise, legal expertise and gender diversity". *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 42, 100377.
- Anesa, M., Gillespie, N., Spee, A.P., & Sadiq, K. (2018). "The legitimation of corporate tax minimization". *Accounting, Organizations and Society*, 75.
- Balakrishnan, K., Blouin, J.L., & Guay, W.R. (2019). "Tax aggressiveness and corporate transparency". *The Accounting Review*, 94(1), 45-69.
- Bills, K.L., Jeter, D.C., & Stein, S.E. (2015). "Auditor industry specialization and evidence of cost efficiencies in homogenous industries". *The Accounting Review*, 90(5), 1721-1754.
- Bratten, B., Causholli, M., & Omer, T.C. (2019). "Audit firm tenure, bank complexity, and financial reporting quality". *Contemporary Accounting Research*, 36(1), 295-325.
- Cohen, J.R., Hoitash, U., Krishnamoorthy, G., & Wright, A.M. (2013). "The effect of audit committee industry expertise on monitoring the financial reporting process". *The Accounting Review*, 89(1), 243-273.
- Desai, M. A., & Dharmapala, D. (2006). Corporate tax avoidance and high powered incentives. *Journal of Financial Economics*, 79(1), 145-179.
- Deslandes, M., Fortin, A., & Landry, S. (2019). "Audit committee characteristics and tax aggressiveness". *Managerial Auditing Journal*, 35(2).
- Faleye, O., & Krishnan, K. (2017). "Risky lending: does bank corporate governance matter?". *Journal of Banking and Finance*, 83, 57-69.
- García-Meca, E., Ram_on-Llorens, M.C., & Martínez-Ferrero, J. (2021). "Are narcissistic CEOs more tax aggressive? The moderating role of internal audit committees". *Journal of Business Research*, 129, 223-235.
- Goodwin, J., & Wu, D. (2014). "Is the effect of industry expertise on audit pricing an Office-Level or a Partner-Level phenomenon?". *Review of Accounting Studies*, 19(4), 1532-1578.
- Hsu, P.H., Moore, J.A., & Neubaum, D.O. (2018). "Tax avoidance, financial experts on the audit committee, and business strategy". *Journal of Business Finance and Accounting*, 45(9/10), 9-10.

- Huseynof, F., Sardarli, S., & Zhang, W. (2022). "Does index addition affect corporate tax avoidance?". *Journal of Corporate Finance*, 43, 241-259.
- Kanagaretnam, K., Lee, J., Lim, C.Y., & Lobo, G.J. (2016). "Relation between auditor quality and tax aggressiveness: Implications of cross-country institutional differences". *Auditing: A Journal of Practice and Theory*, 35(4), 105-135
- Kovermann, J., & Velte, P. (2019). "The impact of corporate governance on corporate tax avoidance—aliterature review". *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 36, 100270.
- Marzuki, M.M., & Al-Amin, M.S.M. (2021). "The effect of audit fees, audit quality and board ownership on tax aggressiveness: evidence from Thailand". *Asian Review of Accounting*.
- Mnif, Y., & Tahri, M. (2023). "Industry specialization and tax avoidance in the Australian banking industry ", The current issue and full text archive of this journal is available on Emerald Insight at: <https://www.emerald.com/insight/2049-372X.htm>
- Nekhili, M., Javed, F., & Nagati, H. (2022). "Audit partner gender, leadership and ethics: the case of earnings management". *Journal of Business Ethics*, 177(2), 233-260.
- Organization for Economic Cooperation and Development. (2009). "OECD forum on tax administration". Information Note: General Administration.
- Reichelt, K.J., & Wang, D. (2010). "National and office-specific measures of auditor industry expertise and effects on audit quality". *Journal of Accounting Research*, 48(3), 647-686.
- Robinson, J.R., Xue, Y., & Zhang, M.H. (2012). "Tax planning and financial expertise in the audit committee". Working paper, University of Texas at Austin.
- Sahyoun, N., & Magnan, M. (2024). "The association between voluntary disclosure in audit committee reports and banks' earnings management". *Managerial Auditing Journal*, 35(6). <https://doi.org/10.1108/MAJ-05-2019-2279>
- Sellami, Y.M., & Cherif, I. (2020). "Female audit committee directorship and audit fees". *Managerial Auditing Journal*.
- Yuan, R., Cheng, Y., & Kangtao, Y. (2016). "Auditor industry specialization and discretionary accruals: the role of client strategy". *The International Journal of Accounting*, 51(2), 217-239.
- Zaman, M., Hudaib, M., & Haniffa, R. (2011). "Corporate governance quality, audit fees and non-audit services fees". *Journal of Business Finance and Accounting*, 38(1/2), 165-197.